

Overgang naar een collectieve beschikbare premiereregeling:

Wijzigen is één, binden is twee

Reeds voordat de beslissing wordt genomen de bestaande pensioenregeling te wijzigen in een collectieve beschikbare premiereregeling zullen de betrokkenen, evenals bij iedere andere wijziging van de pensioenregeling overigens, zich onder andere moeten afvragen welke invloed een dergelijke wijziging heeft op de, opgebouwde en nog op te bouwen, pensioenaanspraken. Bijzondere aandacht gaat daarbij uit naar de positie van gewezen deelnemers (slapers) en gepensioneerden. Kunnen hun premievrije aanspraken en ingegane uitkeringen door een dergelijke wijziging naar huidig recht mogelijk worden aangetast? Zo ja, komt hierin naar komend recht verandering? Deze vragen staan in deze bijdrage centraal.

Wouter van Heest

Mr. W. van Heest is advocaat bij

Boekel De Nerée N.V. in Amsterdam.

1. Redenen voor overgang naar collectieve beschikbare premiereregeling

Uitgangspunt bij de bespreking van beide vragen is de situatie waarin de werkgever het voornemen heeft zijn reguliere salaris-/diensttijdregeling te wijzigen in een collectieve beschikbare premiereregeling. Als belangrijkste redenen voor een dergelijke overstap worden vaak genoemd beheersing van de hoogte van de pensioenpremie en daarmee het verkrijgen van zekerheid over de kosten van de pensioenregeling in de toekomst. Niet zelden blijkt echter tevens besparing op de pensioenkosten een belangrijke drijfveer voor het doorvoeren van een dergelijke wijziging te zijn. Bovendien wordt de wens tot omzetting van de regeling sterk beïnvloed door de veelbesproken nieuwe boekhoudregels voor zowel beursgenoteerde als niet-beursgenoteerde ondernemingen binnen de Europese Gemeenschap. Krachtens deze boekhoudregels is het voor een onderneming van belang of hij een salaris-/diensttijdregeling (*defined benefit* ofwel een toegezegd pensioenregeling) heeft of een beschikbare premiereregeling (*defined contribution* ofwel een toegezegde bijdrageregeling). In het eerste geval moet een onderneming, heel kort samengevat, op de balans en de verlies- en winstrekening aanzienlijke bedragen opnemen voor de pensioenverplichtingen en opbrengsten. Bij een beschikbare premiereregeling in de zin van deze boekhoudregels kan de onderneming daarentegen (blijven) volstaan met het opnemen in de verlies- en winstrekening van de betaalde premies.¹

2. Kenmerken van een collectieve beschikbare premieregeling

De collectieve beschikbare premieregeling wordt gezien als een alternatief dat zich qua inhoud positioneert tussen de salaris-/diensttijdregeling en de individuele beschikbare premieregeling. Kenmerkend voor de collectieve beschikbare premieregeling is dat de op te bouwen pensioenaanspraken worden gefinancierd met en ook worden bepaald door de door de werkgever beschikbaar gestelde premie. Deze premie wordt vastgesteld op een vast percentage van de loonsom of van de totale pensioengrondslag gedurende een, bij voorkeur, onbepaalde periode. De hoogte van het werkgevers- en werknemersdeel van de beschikbare premie dient in het pensioenreglement en de financieringsovereenkomst te worden vastgelegd evenals de mededeling dat de werkgever met het betalen van de premie aan alle financiële verplichtingen uit hoofde van de pensioenregeling heeft voldaan.² Verschil met de individuele beschikbare premieregeling is voorts dat de beschikbare premie collectief en niet individueel wordt belegd. De opbouw van pensioenaanspraken vindt bij een collectieve beschikbare premieregeling dan veelal (wel weer) plaats volgens het salaris-/diensttijdprincipe.³

Het feit dat de hoogte van de beschikbare premie vaststaat en niet tussentijds kan worden aangepast heeft tot gevolg dat de premie zijn waarde als sturingsinstrument voor de uitvoerder verliest. Hiermee wordt het zogenoemde actuariële risico van de pensioenregeling geheel bij de deelnemers en de uitvoerder gelegd.⁴ Om die reden zal in de nieuwe collectieve beschikbare premieregeling (moeten) worden bepaald dat de uitvoerder het recht heeft de jaarlijkse opbouw van pensioenaanspraken te korten ingeval de in een bepaald jaar ontvangen premie onvoldoende blijkt te zijn om de pensioenopbouw in dat jaar te financieren. Dit maakt de jaarlijkse opbouw van pensioenaanspraken voorwaardelijk van aard.⁵ De mogelijkheid om de jaarlijkse opbouw van pensioenaanspraken in genoemde situatie te korten leidt er vervolgens toe dat de beschikbare premie hoog genoeg moet worden vastgesteld, rekening houdend met onder andere de indexatieambitie in de toekomst. Dit om te voorkomen dat in een periode van financieel zwaar weer direct op de jaarlijkse opbouw van pensioenaanspraken moet worden gekort. Premieopslagen (boven de minimaal noodzakelijke premie) en/of extra stortingen door de werkgever voor aanvang van de nieuwe regeling zijn middelen die moeten worden overwogen ter beperking van de verschuiving van risico's van de werkgever naar de werknemers/deelnemers/uitvoerder die het gevolg zijn van de wijze van financiering van collectieve beschikbare premieregelingen.⁶

3. Is er sprake van een wijziging van de pensioenregeling?

Terug naar het eigenlijke onderwerp van deze bijdrage: betekent de overgang van een salaris-/diensttijdregeling van een collectieve beschikbare premieregeling een wijziging van de pensioenregeling? Jazeker. Hoewel de wijze van opbouw van pensioenaanspraken volgens het voorheen geldende salaris-/diensttijdsysteem wordt voortgezet, treedt er een wijziging op in de wijze van financiering van de regeling en daarmee een verschuiving van latente risico's en voordelen van de werkgever naar de werknemers/deelnemers. Dit moet worden gekwalificeerd als een materiële wijziging van de pensioenregeling waarbij alle geldende regels voor het rechtsgeldig wijzigen van een pensioenregeling in acht moeten worden genomen.⁷

In het kader van de omzetting van een salaris-/diensttijdregeling naar een collectieve beschikbare premieregeling moet, kijkend naar de hierboven beschreven kenmerken van de nieuwe regeling, telkens worden bedacht dat de oorspronkelijke wijze van opbouw van pensioenaanspraken wordt voortgezet en, als gevolg van de wijziging van de financiering van de regeling, (slechts) de *mogelijkheid* voor de uitvoerder wordt geïntroduceerd om de opbouw van pensioenaanspraken in enig jaar te korten indien hiertoe financiële noodzaak bestaat.

Anders dan bij de omzetting van bijvoorbeeld een eindloonregeling in een individuele beschikbare premieregeling wordt de wijze van opbouw van pensioenaanspraken in de toekomst bij de collectieve beschikbare premieregeling in beginsel niet veranderd. De aantasting van op te bouwen pensioenaanspraken is derhalve voorwaardelijk van aard. Of, anders geformuleerd, de voor de wijziging bestaande zekerheid van en uitzicht op een bepaalde pensioenuitkering op de pensioendatum wordt als gevolg van de wijziging aangetast en afhankelijk gesteld van de beschikking van de uitvoerder over voldoende financiële middelen.

Bovendien gaat de hierboven beschreven kortingsregeling in beginsel voorbij aan pensioengerechtigden en gewezen deelnemers omdat er van opbouw van aanspraken in hun situatie geen sprake meer is. Niet denkbeeldig is echter dat met hetzelfde oogmerk ook een offer wordt gevraagd van deze groepen. Bijvoorbeeld door bij de omschakeling naar een collectieve beschikbare premieregeling ook de mogelijkheid tot korting van pensioenrechten en premievrije aanspraken in te bouwen. Hoewel een dergelijk beding dan weliswaar specifiek betrekking heeft op de wijziging naar collectieve beschikbare premieregeling, gelden voor wat betreft de binding van pensioengerechtigden en slapers aan een dergelijke wijziging geen andere regels dan bij iedere andere wijziging van een pensioenregeling. Het navolgende moet in het licht van deze noties worden beschouwd.

4. Invloed wijziging op nog op te bouwen pensioenaanspraken

Het onderwerp 'de wijziging van een pensioenregeling' mag zich de laatste tijd weer in de (hernieuwde) belangstelling verheugen van verschillende schrijvers. Voor wat betreft de formele aspecten bij een wijziging van de pensioenregeling ('met inachtneming van welke regels kan een wijziging van een pensioenregeling rechtsgeldig plaatsvinden'), wordt volstaan met een verwijzing naar de meest recente publicaties op dit terrein.⁸ De blik in deze bijdrage is met name gericht op wat wel de materiële aspecten van de wijziging van de pensioenregeling worden genoemd: welke pensioenaanspraken/rechten kunnen door een wijziging worden getroffen.

Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen de (on)mogelijkheid van aantasting van de ten tijde van de wijziging reeds opgebouwde pensioenaanspraken en reeds ingegane pensioenen en de, in het vervolg van deze paragraaf te behandelen, in de toekomst nog op te bouwen pensioenaanspraken naar huidig en naar komend recht.

Huidig recht

Algemeen wordt aangenomen dat een wijziging van een pensioenregeling die de toets der formele kritiek doorstaat, niet alleen materiële werking heeft/kan hebben op de op te bouwen pensioenaanspraken van na de wijziging in dienst tredende werknemers maar eveneens op de na de wijziging op te bouwen pensioenaanspraken van de reeds in dienst zijnde werknemers. De Pensioen- en spaarfondsenwet (PSW) noch de Regelen verzekeringsovereenkomsten Pensioen- en spaarfondsenwet (Regelen) en het Burgerlijk Wetboek (BW) bevatten een verbod tot aanpassing van in de toekomst op te bouwen pensioenaanspraken. Aangenomen wordt dan ook dat een wijziging van de pensioenregeling, dus ook de overgang van een salaris-/diensttijdregeling naar een collectief beschikbare premieregeling, naar huidig recht een (*mogelijke*) wijziging van de in de toekomst nog op te bouwen pensioenaanspraken van de bestaande deelnemers mogelijk maakt. Dit onder de (formele) voorwaarde dat de deelnemers hiermee (stilzwijgend) instemmen dan wel (bij gebruikmaking van in de statuten/reglementen opgenomen éézijdige wijzigingsbevoegdheid), er sprake is van zwaarwegende belangen in de zin van artikel 7:613 BW.⁹ Is aan deze formele vereisten voldaan dan is binding van de actieve deelnemers aan deze wijziging voor de toekomst een gegeven.

Komend recht

Het wetsvoorstel 'Regels betreffende pensioenen (Pensioenwet) kent, anders dan de PSW en Regelen, een specifieke bepaling die de éézijdige wijziging van de pensioenovereenkomst (voor de toekomst) mogelijk maakt. Artikel 18 van het voorstel voor de Pensioenwet is gebaseerd op eerder genoemd artikel 7:613 BW en bepaalt dat een werkgever de pensioenovereenkomst zonder instemming van de werknemer kan wijzigen. Voorwaarde is wel dat de bevoegdheid daartoe schriftelijk in de pensioenovereenkomst moet zijn opgenomen.

Voorts moet er sprake zijn van een zodanig zwaarwegend belang van de werkgever dat het belang van de werknemer dat door de wijziging wordt geschaad daarvoor naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid moet wijken.¹⁰ Gevraagd naar de wijze waarop de term 'zwaarwegend belang' moet worden ingevuld¹¹, antwoordde de wetgever dat de jurisprudentie met betrekking tot artikel 7:613 BW ook zeker betekenis kan hebben voor artikel 18 Pensioenwet. De term zal in eerste aanleg door de werkgever zelf moeten worden ingevuld, maar bij verschil van mening hierover met de werknemers door de rechter moeten worden beoordeeld, aldus de wetgever.¹² Ook onder het komende recht zijn de actieve deelnemers bij een omzetting van de bestaande regeling in een collectieve beschikbare premieregeling, indien aan de gestelde wettelijke voorwaar-

den is voldaan, gebonden aan een mogelijke wijziging van de nog op te bouwen pensioenaanspraken.

5. Invloed wijziging op reeds opgebouwde pensioenaanspraken/rechten

Aantasting opgebouwde pensioenaanspraken actieve deelnemers naar huidig recht

In de literatuur speelt al jarenlang een discussie over het antwoord op de vraag of een wijziging van de pensioenregeling eveneens aantasting met terugwerkende kracht van reeds opgebouwde pensioenaanspraken mogelijk maakt. Hierbij wordt dan een redelijk strikt onderscheid gemaakt tussen aantasting van de reeds opgebouwde pensioenaanspraken van de actieve deelnemers enerzijds en aantasting van reeds ingegane uitkeringen van gepensioneerden en arbeidsongeschikten en premievrije pensioenaanspraken van slapers en arbeidsongeschikten anderzijds. Vaststaat dat ook de PSW en Regelen aantasting van de reeds opgebouwde pensioenaanspraken met terugwerkende kracht van de actieve deelnemers niet expliciet verbieden¹³. Sterker nog: uit de (schaarse) rechtspraak op dit terrein blijkt dat dit mogelijk is onder de voorwaarde dat hiervoor zeer zwaarwegende gronden aanwezig zijn.¹⁴

Voor de goede orde wordt opgemerkt dat deze problematiek bij de wijziging naar een collectieve beschikbare premieregeling niet speelt. Immers, kenmerkend voor een dergelijke regeling is dat in beginsel slechts de opbouw van pensioenaanspraken in de toekomst voorwaardelijk wordt gemaakt.

Aantasting opgebouwde pensioenaanspraken actieve deelnemers naar komend recht

Na de invoering van de Pensioenwet is aantasting van reeds opgebouwde pensioenaanspraken als gevolg van een wijziging van de pensioenregeling in beginsel niet langer mogelijk. Artikel 19 van het voorstel voor de Pensioenwet bepaalt namelijk thans:

'In geval van een wijziging van een pensioenovereenkomst worden de voor de aanspraakgerechtigden tot het tijdstip van wijziging opgebouwde pensioenaanspraken niet gewijzigd, behoudens het bepaalde in de artikelen 70, 72 en 75 en 122.'

De te beantwoorden vraag luidt wiens/welke opgebouwde pensioenaanspraken door dit artikel worden beschermd. Hier biedt een kijkje in de definities opgenomen in artikel 1 van het voorstel voor de Pensioenwet uitkomst. Het begrip 'pensioenaanspraak' wordt in artikel 1 Pensioenwet gedefinieerd als: het recht op een nog niet ingegaan pensioen, uitgezonderd overeengekomen voorwaardelijke toeslagverlening. De aanspraakgerechtigde wordt vervolgens in artikel 1 van het ontwerp voor de Pensioenwet gedefinieerd als de persoon die begunstigde is voor een nog niet ingegaan pensioen. Dit maakt duidelijk dat dit artikel in ieder geval de opgebouwde aanspraken van actieve deelnemers beschermt en dat in het geval van een wijziging van een pensioenovereenkomst de voor de aanspraakgerechtigden tot het tijdstip van wijziging opgebouwde pensioenaanspraken *niet* worden gewijzigd. Dit behoudens in het geval van een aantal bijzondere omstandigheden. Het gaat daarbij zowel om aanspraken op ouderdomspensioen als om aanspraken op partnerpensioen voor zover daarbij sprake is van opbouw. De opgebouwde aanspraken moeten in stand blijven omdat wanneer dit niet het geval zou zijn er feitelijk ook in strijd zou worden gehandeld met het afkoopverbod van artikel 59 en met het verbod op vervreemding van artikel 58 van het voorstel voor de Pensioenwet.¹⁵

De bescherming van opgebouwde pensioenaanspraken geldt onder andere niet indien zowel de som van de technische voorzieningen als het minimaal vereiste eigen vermogen van een pensioenfonds gedurende een periode langer dan één jaar niet meer door waarden wordt gedekt. In artikel 122 van het voorstel voor de Pensioenwet is namelijk opgenomen dat een

pensioenfondsen onder die omstandigheden het recht heeft zowel verworven pensioenaanspraken als pensioenrechten te verminderen.¹⁶ Uitgangspunt is hierbij wel dat het korten van pensioenaanspraken/rechten in beginsel pas kan worden toegepast als de overige sturingsmiddelen van het fonds zijn uitgeput en dus alleen in uiterste gevallen mag worden ingezet.¹⁷ Hierbij moet worden bedacht dat bij een collectieve beschikbare premieregeling een vaste beschikbare premie wordt vastgesteld die niet tussentijds kan worden aangepast. Het sturingsmiddel van de premieaanpassing zal derhalve bij de invoering van een collectieve beschikbare premieregeling een pensioenfonds niet langer ten dienste staan. Dit betekent dat het korten van pensioenaanspraken en -rechten mogelijk eerder in beeld komt dan voor de aanpassing naar een collectieve beschikbare premieregeling.

Aantasting uitkeringen gepensioneerden en premievrije aanspraken naar huidig recht

Strikt genomen heeft de wijziging van een salaris-/diensttijdregeling in een collectieve beschikbare premieregeling, gezien de kenmerken die een dergelijke regeling worden toegedicht, geen aantasting van ingegane rechten van pensioengerechtigden en rechten van slapers tot gevolg. Echter, naast de mogelijke korting van de pensioenopbouw in enig jaar zou bij de wijziging wellicht in dezelfde situatie eveneens een korting van de rechten van deze groepen kunnen worden bedongen. Vraag is of pensioengerechtigden en slapers naar huidig recht aan een dergelijke mogelijke aantasting in de toekomst gebonden zouden zijn. Dat is onduidelijk. Enerzijds zijn er schrijvers die betogen dat, hoewel wordt onderkend dat de PSW en Regelen geen verbod kennen op aantasting van ingegane uitkeringen en premievrije aanspraken¹⁸, een wijziging van de pensioenregeling geen gevolgen kan hebben voor slapers en gepensioneerden. Ten aanzien van deze groepen is er sprake van een volledig uitgewerkte rechtsverhouding.

Het dienstverband tussen de werkgever en deze voormalig werknemers is verbroken en een wijziging in de arbeidsvoorwaarde pensioen zou bij gebreke van een arbeidsverhouding geen gevolgen meer moeten hebben. Andere auteurs betogen daarentegen dat indien en voor zover in de statuten/reglementen een voldoende ruim wijzigingsvoorbehoud is opgenomen dat eveneens van toepassing is op slapers en gepensioneerden, de contractuele verhouding tussen de pensioenuitvoerder en de deelnemers ook na het einde van het deelnemerschap van kracht blijft en wijzigingen om die reden ook van invloed kunnen zijn op de rechten van niet-actieven.¹⁹

Aantasting uitkeringen gepensioneerden en premievrije aanspraken naar komend recht

Van meer belang is hoe het onder het regime van de Pensioenwet zal zijn gesteld met de mogelijkheid om ingegane uitkeringen van gepensioneerden en arbeidsongeschikten en premievrije pensioenaanspraken van andere gewezen deelnemers met een wijziging van de pensioenregeling aan te tasten. Geldt de bescherming van het hierboven besproken artikel 19 van het voorstel voor de Pensioenwet eveneens voor ingegane uitkeringen en premievrije aanspraken?

Dat is in ieder geval niet met zoveel woorden af te leiden uit de letterlijke tekst van het voorgestelde wetsartikel. Hieruit is eerder het tegendeel af te leiden. Het hierin gebruikte begrip 'pensioenaanspraak' wordt immers gedefinieerd als het recht op een nog niet ingegaan pensioen en 'de aanspraakgerechtigde' als de persoon die begunstigde is voor een nog niet ingegaan pensioen.

Deze beschrijvingen sluiten pensioengerechtigden uit van de bescherming tegen aantasting van de ingegane uitkeringen als gevolg van een wijziging van de pensioenregeling. Bovendien volgt uit artikel 19 van het voorstel voor de Pensioenwet dat het moet gaan om de situatie waarin er sprake is van een wijziging van een pensioenovereenkomst. Een pensioenovereenkomst veronderstelt gezien zijn definitie (hetgeen tussen een werkgever en een werknemer is overeengekomen betreffende pensioen), een bestaande arbeidsrelatie.²⁰ Dit is ook af te leiden uit de

wetsgeschiedenis:

'Dit artikel heeft betrekking op de situatie dat de pensioenovereenkomst voor één of meer werknemers of zelfs alle werknemers gewijzigd wordt, bijvoorbeeld van een uitkeringsovereenkomst in een premieovereenkomst.'²¹

Bij gebreke van een nog bestaande arbeidsverhouding kan dan ook worden betoogd dat de opgebouwde aanspraken van gewezen werknemers/gewezen deelnemers strikt genomen de bescherming van genoemd toekomstig wetsartikel eveneens ontberen.²²

6. Slotbeschouwing

De in de inleiding van deze bijdrage gestelde vragen luiden of ingegane uitkeringen van pensioengerechtigden en premievrije aanspraken van gewezen deelnemers na en als gevolg van het wijzigen van de pensioenregeling naar huidig recht kunnen worden aangetast? Zo ja, komt hierin naar komend recht verandering?

Het antwoord op de eerste vraag, zo blijkt uit het voorafgaande, luidt dat het naar huidig recht weliswaar bijzonder lastig maar niet onmogelijk moet worden geacht met een wijziging van de pensioenregeling de (reeds opgebouwde en ingegane) rechten van pensioengerechtigden en gewezen deelnemers ook aan te tasten.²³

Naar komend recht (de Pensioenwet) is het op dit moment nog onduidelijk of aan de huidige onduidelijke situatie een einde komt. De huidige tekst van artikel 19 van het voorstel voor de Pensioenwet is zodanig geredigeerd dat hieruit volgt dat wel de opgebouwde aanspraken van actieve deelnemers ingeval van een wijziging van de pensioenovereenkomst worden beschermd maar niet de reeds ingegane uitkeringen van gepensioneerden en arbeidsongeschikten en premievrije aanspraken van gewezen deelnemers. Voor een dergelijk onderscheid wordt door de wetgever geen rechtvaardigingsgrond aangevoerd. Nu de wetgever met zoveel woorden bewust kiest voor bescherming van de opgebouwde rechten van de actieve deelnemers (daar waar onder het huidige recht een dergelijke (wettelijke) bescherming niet bestaat), ligt een soortgelijke wettelijke bescherming van de rechten van pensioengerechtigden en gewezen deelnemers ingeval van wijziging van de pensioenregeling eveneens voor de hand. De wetgever zou ook de huidige discussie omtrent de aantasting van ingegane rechten en premievrije aanspraken moeten beëindigen door artikel 19 van het voorstel voor de Pensioenwet als volgt te wijzigen: '19. In geval van een wijziging van een pensioenovereenkomst worden de voor de aanspraakgerechtigden tot het tijdstip van wijziging opgebouwde pensioenaanspraken *noch de pensioenrechten van de pensioengerechtigden en de premievrije aanspraken van gewezen deelnemers* gewijzigd, behoudens het bepaalde in de artikelen 70, 72 en 75 en 122.'

Daarmee krijgen ook slapers en pensioengerechtigden in een dergelijke situatie waar zij recht op hebben: rust!

Noten

- 1 Zie hiervoor bijvoorbeeld: A. Jager, 'Nieuwe loot aan de pensioensham: de collectieve beschikbarepremieregeling', *Pensioen Magazine* 2005/10, p. 27.
- 2 A. Jager, a.w., p. 29.
- 3 W.J.J. Koeleman, 'Collectief DC: het beste van twee werelden of een doodlopende weg', *Pensioen Magazine* 2006 6/7, p. 26.
- 4 A. Jager, a.w., p. 28.
- 5 A. Jager, a.w., p. 29. Aangenomen wordt dat de indexatie in een collectieve beschikbare premieregeling eveneens voorwaardelijk van aard behoort te zijn wil de regeling kwalificeren als een tegezegde bijdrageregeling in de zin van genoemde boekhoudregels. Ook hier dient het risico bij de (gewezen) deelnemers te liggen en mogen er geen garanties worden verstrekt of gerechtvaardigde verwachtingen worden gewekt. Zie hiervoor W.J.J. Koeleman, a.w., p. 26. Voor wat betreft de (on)mogelijkheden van de wijziging van de indexatiebepaling in een pensioenreglement wordt verwezen naar A.C. Ros, 'Wijziging indexatiebepaling in het pensioenreglement', *Pensioen & Praktijk* 2006/6, p. 5-12.
- 6 A. Jager, a.w., p. 29; E. Bosman en T. Schets, 'FNV Bondgenoten stelt strenge eisen aan collectieve beschikbarepremieregelingen',

- Pensioen Magazine* 2006 6/7, p. 35.
- 7 E. Lutjens, 'Het wijzigen van een pensioenregeling. De problemen van een driehoeksrelatie', *Tijdschrift voor Pensioenvraagstukken* 6/2005, p. 152.
 - 8 E. Lutjens, 'Het wijzigen van een pensioenregeling. De problemen van een driehoeksrelatie', *Tijdschrift voor Pensioenvraagstukken* 6/2005, p. 152-172; H. Breuker, 'Wijzigen van de pensioenregeling. Materiële aspecten', *Pensioen & Praktijk* 7/8 2005, p. 12-17; A. Pásztor, 'Wijziging van een pensioenregeling; deel 1: de formele aspecten', *ArbeidsRecht* 2006/2, p. 24-31; A. Pásztor, 'Wijziging van een pensioenregeling; deel 2: de materiële aspecten', *ArbeidsRecht* 2006/3, p. 12-18; E. Lutjens, 'Wijziging van een pensioenregeling. De problemen van een driehoeksverhouding', *Sociaal Recht* 6/2006, p. 185-195.
 - 9 E. Lutjens, 'Het wijzigen van een pensioenregeling. De problemen van een driehoeksrelatie', *Tijdschrift voor Pensioenvraagstukken* 6/2005, p. 1; H. Breuker, a.w., p. 12/13; A. Pásztor, a.w., p. 12.
 - 10 *Kamerstukken II* 2005/06, 30 413, nr. 3, p. 38 en 188 (MvT).
 - 11 *Kamerstukken II* 2005/06, 30 413, nr. 15, p. 53 (Verslag II).
 - 12 *Kamerstukken II* 2005/06, 30 413, nr. 17, p. 108/109 (NV II).
 - 13 E. Lutjens, a.w., p. 169; H. Breuker, a.w. p. 13; A. Pásztor, a.w. p. 13.
 - 14 Ktg. Amsterdam 13 juli 1995, *Pensioen Jurisprudentie* 1995/32, m.nt. P.M. Siegman en Hof Amsterdam 11 november 1996, *Pensioen Jurisprudentie* 1996/23, m.nt. W.F.E. Klaassen.
 - 15 *Kamerstukken II* 2005/06, 30 413, nr. 3, p. 188/189 (MvT).
 - 16 In artikel 1 van het voorstel voor de Pensioenwet wordt het begrip pensioenrecht gedefinieerd als: het recht op een ingegaan pensioen uitgezonderd overeengekomen voorwaardelijke toeslagverlening.
 - 17 *Kamerstukken II* 2005/06, 30 413, nr. 18, p. 22 (Tweede nota van wijziging).
 - 18 H. Breuker, a.w., p. 14 en A. Pásztor, a.w., p. 14.
 - 19 Zie voor deze discussie: Lutjens, a.w., p. 169. Hij wijst erop dat het contractuele karakter van de pensioenverhoudingen impliceert dat een rechtsgeldige wijziging niet alleen met terugwerkende kracht mogelijk moet zijn, maar ook aan gepensioneerden en andere gewezen deelnemers en rechthebbenden die arbeidsongeschikt zijn en premievrije pensioenopbouw genieten, opgelegd kan worden. Deze uitspraak nuanceert hij overigens door verderop te betogen dat het concept van de verkregen rechten in de eerste plaats betekent dat een eenzijdig ingrijpen daarin in beginsel niet mogelijk is. Dat is echter wat anders dan wijziging in onderlinge overeenstemming tussen partijen, waarbij instemming op de hiervoor beschikbare manieren kan worden verkregen. Zie in dit verband tevens A. Pásztor, a.w., p. 15. Zij stelt dat een wijzigingsbevoegdheid is geïncorporeerd in de pensioenaanspraak of het pensioenrecht. Wel zorgen volgens haar de grenzen van de redelijkheid en billijkheid, de evenwichtige belangenbehartiging en (naar analogie) het zwaarwegend belang ervoor dat de beleidsruimte van een pensioenfonds om de verkregen rechten aan te tasten aanzienlijk minder groot is dan bij de wijziging van het uitzicht in de regeling. Anders: A.C. Ros, a.w., p. 6. Zij is in dit verband van oordeel dat het volstrekt in strijd met de redelijkheid en billijkheid zou zijn wanneer er wel een wijziging in dergelijke rechten zou worden aangebracht. Zie in gelijke zin: H. Breuker, a.w., p. 13. Naar zijn oordeel kan een wijziging van de inhoud van de pensioentoezegging geen gevolgen hebben voor gepensioneerden en slapers omdat ten aanzien van deze groep sprake is van een uitgewerkte rechtssituatie.
 - 20 In beginsel ontbreekt een arbeidsrelatie tussen de werkgever en de gewezen werknemer. Het is echter mogelijk dat er nog pensioenverwerving plaatsvindt, terwijl de dienstbetrekking inmiddels is beëindigd. In dat geval is er sprake van een gewezen werknemer die tevens deelnemer is. Denk hierbij aan situaties van VUT, arbeidsongeschiktheid of vrijwillige voortzetting (*Kamerstukken II* 2005/06, 30 413, nr. 3, p. 165 (MvT)).
 - 21 *Kamerstukken II* 2005/06, 30 413, p. 188 (MvT).
 - 22 Anders: A. Pásztor, a.w., p. 15. Zij stelt dat hoewel het voorstel voor de Pensioenwet geen expliciet verbod op aantasting van ingegane pensioenen en premievrije aanspraken kent, de 'reflexwerking' van artikel 19 van het voorstel voor de Pensioenwet ervoor zorgt dat de aanspraken en rechten van post-actieven niet kunnen worden aangetast.
 - 23 Zie hierboven noot 19.

Vaststaat dat ook de PSW en Regelen aantasting van de reeds opgebouwde pensioenaanspraken

met terugwerkende kracht van de actieve deelnemers niet expliciet verbieden

De collectieve beschikbare premieregeling wordt gezien als een alternatief dat zich qua inhoud positioneert tussen de salaris-/diensttijdregeling en de individuele beschikbare premieregeling

